

דגם תשובות בתלמוד — מסכת בבא בתרא, מס' 006381, קיץ תשע"ט

הערה למעריך: הדברים שכתובים בסוגריים אינם מחייבים את הנבחן.
בפרק זה הנבחן צריך לענות על ארבע מן השאלות 1-5.

1. מקיף וניקף

- א.** — סתם בקעה דינה כמקום שלא נהגו לגדור.
— שלוש הגדרות אינן מועילות לניקף כי אפשר להיכנס מרוח רביעית.
(דף ד, ע"ב)
- ב.** (1) מדוע מחייבים את הניקף להשתתף בהוצאות כאשר המקיף גדר גם את הרביעית, הרי בבקעה אין מחייבים את השותף להשתתף בהוצאות?
(2) שני המצבים:
— לפני התחלת הגידור.
— כאשר הגידור אינו מונע מבני רשות הרבים להיכנס לשדה.
- ג.** מן המשנה העוסקת במקיף חברו משלוש רוחותיו משמע שאם המקיף את חברו מארבע רוחותיו, היה הניקף חייב להשתתף בהוצאות. נובע מכך שזה נהנה וזה אינו חסר חייב, כי הניקף נהנה והמקיף לא חסר שהרי הוא צריך בכל מקרה לגדור את השדות, והדין הוא שמחייבים את הניקף להשתתף בהוצאות.

2. השתתפות של לומדי תורה בנטל החברתי והביטחוני

- א.** הפסוק עוסק במעשיהם של הצדיקים [לא ייתכן שהוא עוסק בצדיקים כי כל ישראל רבים כחול], ויש ללמוד קל וחומר שאם חול שהוא מועט ממעשיהם של צדיקים מגן על הים, מעשיהם של צדיקים שהם מרובים מחול לא כל שכן (דף ז, ע"ב).
- ב.** (1) במקרה שהמס הוטל באופן כללי על תושבי העיר — תלמידי חכמים פטורים מתשלום המס, אבל במקרה שהמס הוטל על כל אחד ואחד מבני העיר — גם תלמידי חכמים יחויבו בתשלום המס.
(2) במקרה שהמס הוא כללי תלמידי חכמים יכולים לטעון שהמס הוטל בגלל עמי הארץ, אבל במקרה שהמס הוא על כל אחד ואחד הם לא יכולים לטעון זאת.
- ג.** פטור תלמידי חכמים מתשלום מס לבניית חומה ניתן להם כיוון שהם אינם צריכים שמירה וממילא אינם מפקיחים תועלת מן החומה, אבל חובת ההשתתפות במלחמת מצווה הגנתית אינה נובעת מן התועלת האישית אלא מן האחריות כלפי אחרים.

3. מצוות צדקה — רבי עקיבא וטורנוסרופוס

- א.** לפי טורנוסרופוס, נתינת צדקה לעניים היא הפרה של גזרתו של הקב"ה שגזר על העניים שיהיו עניים [כמו מלך שגזר שלא להאכיל את עבדו בבית האסורים והלך אדם אחד והאכילו].
- ב.** לפי טורנוסרופוס, הקב"ה תלה פרנסתם של העניים ביד בני אדם כי אינו אוהב עניים. לפי רבי עקיבא, הקב"ה אוהב עניים ועניותם מצילה אותם מדינה של גיהנום.
- ג.** הסביל של העני נחשב לו לזכות כי סביל העניות של העני הוא הגורם לגילוי הצדקה, ובחשבון הכללי בשמיים מתחשבים בגורם.

4. תחרות עסקית

א. המצבים שבהם אי אפשר למנוע מאדם לפתוח עסק מתחרה:

— אם האומן שבא מעיר אחרת משלם מיסים בעיר שהוא פותח בה עסק, אין בן עיר זו יכול למנוע ממנו לפתוח עסק בעיר.

— אם האומן גר באותו מבוי, אין שכנו בן המבוי יכול למנוע ממנו לפתוח עסק במבוי.

[לקבל: רוכלים המחזרין בעיירות למכור בשמים; רוכל תלמיד חכם שפותח חנות]

[הערה למעריך: די בשני מצבים]

(דף כא, ע"ב — כב, ע"א)

ב. (1) הרמב"ן חלק על הר"י מיגאש במצב שהסחורה של בן עיר אחרת זולה יותר, והסכים עימו במצב שהסחורה של בן עיר אחרת טובה יותר.

(2) לפי הר"י מיגאש, אי אפשר למנוע ממתחרים חיצוניים שאינם בני העיר למכור סחורתם כאשר מחיריהם זולים יותר. לפי הרמב"ן, כאשר המתחרה הוא בן עיר אחרת, טובת המוכרים המקומיים עדיפה על טובתם של הקונים (=תקנת לוקחים), ולכן אפשר למנוע מבן עיר אחרת לפתוח עסק מתחרה אף שהסחורה שלו זולה יותר.

ג. בימינו בטל דין מבוי כי כמעט כל החנויות מיועדות לכל תושבי העיר ולא רק לתושבי המבוי. המשמעות ההלכתית היא שבן מבוי אינו יכול למנוע מאדם אחר לפתוח חנות במבוי בטענה שהוא גורם לו להפסיד את פרנסתו.

5. רוב וקרוב

א. על פי מסקנת הגמרא, ניפול הנמצא בתוך חמישים אמה מן השוכך הוא של בעל השוכך כי מדובר בניפול מדדה ו"כל המדדה אין מדדה יותר מנ' ", וכיוון שהניפול נמצא במרחק של פחות מחמישים אמה מן השוכך, ברור שהוא הגיע מן השוכך.

ניפול מדדה הנמצא מחוץ לחמישים אמה מן השוכך הוא של מוצאו כי הולכים אחר הרוב ויש להניח שנפל מאחד מעוברי דרכים.

ב. למאן דאמר אין הולכים בממון אחר הרוב, הניפול היה אמור להיות של בעל השוכך הקרוב ביותר, אך ההלכה היא שהוא של המוצא כי אין הולכים בממון אחר הרוב רק כאשר יש חזקה, אבל כאשר אין חזקה הולכים אחר הרוב.

ג. (1) במקרה המובא בפרק "אלו מציאות" אין הולכים אחר הרוב כי יש סימן ואפשר לברר על ידי הכרזה, והמאבד אינו מתייאש כי מעלה בדעתו שישראל ימצא את האבדה ויכריז.

(2) תשובת בעלי התוספות אינה נוגעת למקרה של ניפול כי בניפול אין סימן ואי אפשר לברר על ידי הכרזה.

פרק שני

בפרק זה הנבחן צריך לענות על ארבע מן השאלות 6-10.

6. היזק ראייה; מנהג המדינה (דף ב, ע"א-ע"ב)

- א. לפי הדעה ש"היזק ראייה לאו שמיה היזק" — מחיצה = כותל.
 לפי הדעה ש"היזק ראייה שמיה היזק" — מחיצה = חלוקה.
 ב. מצב א — המנהג יותר מן השיעור הכתוב במשנה — עושים כשיעור הכתוב במשנה.
 מצב ב — המנהג פחות מן השיעור הכתוב במשנה — עושים כמנהג.
 מצב ג — המנהג פחות מהוצא ודפנא — מנהג הדיוט הוא [ועושים מחיצה מהוצא ודפנא].

7. אספלידא ותרביצא (דף ז, ע"א)

- א. (1) שני אחים חלקו ביניהם ירושה, אחד מהם קיבל טרקלין והשני קיבל גינה שהייתה ליד הטרקלין, ודרכה הגיע אור לטרקלין. בעל הגינה בנה כותל על פתח הטרקלין ובכך מנע מן האור להגיע מן הגינה לטרקלין. הטענה של בעל הטרקלין היא שהכותל חוסם את האור וגורם להאפלת הטרקלין. הטענה של בעל הגינה היא שמכיוון שאין לאחיו חזקה של שלוש שנים בשימוש באור, הרי שהוא רשאי לבנות בחלק שלו ואין לאחיו זכות למנוע ממנו את בניית הכותל אף שהוא גורם להאפלת הטרקלין.
 (2) קושיה א: רב חמא פסק שבעל הטרקלין אינו יכול למנוע את בניית הכותל, ואין זה הגיוני שבעל הגינה יחסום לו לגמרי את האור.
 קושיה ב: בהמשך הסוגיה רב אשי אומר שמדובר בשני אחים שעשו שומא של הטרקלין והגינה, והאח שקיבל את הטרקלין שילם לאחיו את ההפרש שבין שווי הטרקלין לשווי הגינה, אבל ההתייחסות הייתה ללבנים ולקורות ולא לאור. ודברים אלו תמוהים כי לא סביר שלא יתייחסו לאור שהרי בית בלי אור אינו שווה כלום.
 [הערה למערב: די בקושיה אחת]
 (תוד"ה "א"ל")
- ב. רבנו יצחק פירש שאין מדובר בהאפלה גמורה עקב בניית הכותל על ידי בעל הגינה אלא על החשכה מסוימת. מכיוון שלא מדובר בהאפלה גמורה, הגיוני שבעל הגינה יגרום להחשכה מסוימת, וכמו כן הגיוני שלא דנו בכך מראש (תוספות שם).
 [הערה למערב: התלמיד צריך לענות רק בנוגע לקושיה שהסביר בתת-סעיף א(2)]

8. חלוקת שדה בין יורשים (דף יב, ע"ב)

- א. המקרה — בכור שירש שני שדות, אחד משום בכורה ואחד מדין יורש רגיל.
 הדין — נותנים לו שני שדות הסמוכים זה לזה.
 הטעם — שני השדות נחשבים חלק אחד.
 ב. (1) המייבם את אשת אחיו נוטל שני חלקים מן הירושה: את חלקו ואת החלק של אחיו המת. האם נותנים לו שני שדות הסמוכים זה לזה?
 (2) אביי סובר שדינו של היבם כבכור, ולכן הוא מקבל שני שדות הסמוכים זה לזה.
 נימוק — היבם מכונה בתורה "בכור" ("והיה הבכור אשר תלד") כי מצווה בגדול האחים לייבם, ומכאן שדינו כבכור.

9. הרחקת מזיקים (דף יח, ע"א)

- א. (1) רש"י — העשן מן החנות מזיק לדברים שבאוצר.
 תוספות (ד"ה "לא") — ההבל מזיק לדברים שבאוצר.
 (2) הריח של הבקר מזיק לדברים שבאוצר.
 ב. (1) הגמרא רצתה להוכיח שהאיסור לעשות דבר המזיק הוא רק אם כבר קיים הדבר שעלול להיזק, ולא כרבא.
 (2) חנות ורפת בקר הם תשמישים מקובלים בדירה של אדם וגם רבא מודה שאין לאסור על אדם את השימוש המקובל בדירתו אלא אם כן הדבר שעלול להיזק כבר קיים.

10. שאלות קצרות

על הנבחן לענות על שלושה מן הסעיפים א-ד.

- א. — בבא בן בוטא ראה שיש סדקים בבית המקדש, ובמקרה כזה מותר לסתור בית כנסת לפני שבונים בית כנסת אחר במקומו.
- הסיבה שאין לסתור בית כנסת לפני שבונים בית כנסת אחר במקומו היא מחשש שיפגעו ולא יבנו. אבל בנוגע למלכות אין חשש כזה כי מלכות אינה חוזרת בה מהתחייבויותיה.
(דף ג, ע"ב)
- ב. השררה באה לידי ביטוי בגביית הממון שנעשית (לפחות) על ידי שניים, והנאמנות באה לידי ביטוי בגזירות שיכולה להתבצע על ידי אדם אחד (דף ח, ע"ב).
- ג. רב יהודה ורב נחמן נחלקו במקרה שאין בממון המשותף "כדי לזה וכדי לזה", כלומר שלאחר החלוקה לא יישאר בידי כל אחד מן השותפים חלק ששמו הראשון עליו. לפי רב נחמן, אין אחד מן השותפים יכול לכפות על חברו לבטל את השותפות אלא הם נשארים שותפים (דף יג, ע"א).
- ד. חול מחמם דברים שהם כבר חמים אבל דברים שהם קרים הוא אינו מחמם. לכן הוזכר חול בנוגע לאיסור הטמנה בשבת העוסק בהטמנת קדרה חמה, ולא הוזכר חול בנוגע להרחקת מזיקים מכותל כי הכותל קר והחול אינו מזיק לו (דף יט, ע"א).

פרק שלישי — קטע שלא נלמד

בפרק זה הנבחן צריך לענות על ארבע מן השאלות 11-15.

11. מדוע הוראת המשנה נוגעת דווקא לחצר השותפים (רבים), ולא לחצר חברו (יחיד), הרי האיסור לפתוח חלון לחצר הוא משום היזק ראייה, והיזק ראייה יש גם בחצר חברו?
12. היינו חושבים שמותר לפתוח חלון לחצר השותפים כי בכל מקרה השותף צריך להיזהר כשהוא משתמש בחצר, והחלונות אינם משפיעים על היזק ראייה, אבל לפתוח חלון לחצר חברו ברור שאסור משום היזק ראייה.
13. על פי תירוץ הגמרא, אסור לפתוח חלון לחצר השותפים כי פתיחת החלון גורמת לתוספת היזק ראייה לשותף כיוון שבמקרה כזה נדרשת ממנו זהירות לא רק כשחברו בחצר אלא גם כשחברו בבית.
14. לפי רבי ישמעאל בר רבי יוסי, האדם שפתח את החלונות רשאי להשאיר את החלונות פתוחים לחצר השותפים כי חזקה נקבעת מייד, ומכיוון שבני החצר ידעו ולא מיחו הרי זו הוכחה שפתח את החלונות ברשותם.
15. לפי רבי חייא, אדם זה צריך לסתום את החלונות כי לא עברו שלוש שנים, וחזקה נקבעת רק לאחר שלוש שנים שבני החצר יודעים ושותקים.